

Recensie

Biografie Bordewijk

In het najaar van 2016 verscheen *Ferdinand en Johanna*¹, de dubbelbiografie over de schrijver F. Bordewijk en zijn vrouw, de componiste J. Bordewijk-Roepman. Mevrouw Elly Kamp schreef met haar boek de tweede biografie van Bordewijk. In 1995 immers publiceerde Reinold Vugs zijn boek *F. Bordewijk*.² De nieuwe biografie biedt niet een radicaal ander beeld van Bordewijk, maar maakt het wel rijker. Mevrouw Kamp kon namelijk als eerste beschikken over bronnen uit het privéarchief van de familie Bordewijk en ze complementeerde het verhaal van de schrijver met dat van Bordewijks echtgenote, de componiste Johanna Bordewijk-Roepman. Bovendien illustreert ze met veel citaten dat het werk van Bordewijk veel meer autobiografische elementen bevat dan Bordewijk zelf bereid was toe te geven.

Mevrouw Kamp laat zien dat Bordewijk zich nauwelijks met het literaire leven bemoeide, met uitzondering van Vestdijk en Willem Frederik Hermans, aan wie zij aparte hoofdstukjes wijdt. Vestdijk heeft hij één keer ontmoet. De beide auteurs hadden voor elkaars werk veel waardering. In *Muiterij tegen het etmaal* nam Vestdijk vijf recensies op over het werk van Bordewijk, die daarmee, naast Van Schendel, in aantal koploper was. Maar ook in *De zieke mens in de romanliteratuur* heeft hij het over Bordewijk en in de briefwisseling met Theun de Vries blijkt dat hij meer van Bordewijk heeft gelezen dan hij heeft gerecenseerd, *Eiken van Dodona* bijvoorbeeld, maar ook *Veuve Vesuvius*, dat hij ‘...uitmuntend,- de echte Bordewijk!’ noemt.³ Daarnaast publiceerde hij nog een vijftal recensies, die echter niet gebundeld zijn.⁴

Over de relatie Vestdijk-Bordewijk staat in de biografie strikt genomen niet veel nieuws te lezen, maar wel plaatst de biografie wat we al wisten in het bredere kader van Bordewijks literaire carrière.

Zo kan men te weten komen dat, naar aanleiding van de publicatie van *Blokken* (1931), de korte roman waarmee hij voor het eerst succes had (en toen was hij al 46 jaar!), Bordewijk verklaarde dat het boek géén pleidooi was voor het communisme, zo min als *Bint* (1934) dat was voor het fascisme. Het boek ‘constateert’, zoals hij het noemde. Kunst moest geen strekking hebben en al helemaal geen engagement ten toon spreiden. Dit poëtische standpunt lijkt op dat van Vestdijk.

Bordewijk heeft over Vestdijk ook een aantal recensies het licht doen zien. Hij recenseerde in principe geen slechte boeken, een standpunt dat hij deelde met Vestdijk. Zijn eerste stuk over Vestdijk was meteen een omvangrijke, laaiend enthousiaste bespreking van *Rumeiland*: ‘*Rumeiland* boeit van a tot z de lezende recensent, zó dat hij haast vergeet dat hij te recenseren heeft...’⁵ De delen 12 en 13 van het *Verzameld werk* van Bordewijk bevatten verder maar liefst 11 recensies over het werk van Vestdijk. Een punt van overeenkomst tussen beide was dat zij ogenblikkelijk het belang en de kwaliteit zagen van toen jonge auteurs als Reve, Hermans, Blaman en Claus.

Toen Nol Gregoor Vestdijk voor de radio had geïnterviewd, suggereerde deze hem om nu Bordewijk te interviewen, wat hij deed tussen november 1962 en januari 1963. Maar zo

openhartig als Vestdijk als gesprekspartner was, zo moeilijk was Bordewijk. ‘Gregoor beschrijft diens gedrag (achteraf) als: “Een man die een lastige vlieg om zijn hoofd wegsloeg als hij het idee had dat je hem te na kwam.”’⁶

De hoofdstukken in de biografie over Johanna Bordewijk-Roepman zijn in veel opzichten interessant. Ze laten zien hoe de beide echtelieden elkaar steunden: zij las alle manuscripten van haar man; hij, die goed piano en viool speelde, haalde foutjes uit haar partituren. In veel opzichten hadden zij een gelukkig huwelijk. In tegenstelling tot haar geremde, stugge man was zij open en opgewekt. Als componiste was zij volstrekt autodidact; desondanks heeft ze veel van haar werk uitgevoerd horen worden, tot New York aan toe!

Zij heeft één tekst van Vestdijk op muziek gezet, namelijk *Barokcantate* uit de bundel *Thanatos aan banden* (1948).⁷ Men kan de compositie beluisteren op de cd *S. Vestdijk 1898-1998*.⁸

Maar in tien delen *Verzamelde muziekessays* heeft Vestdijk met geen letter over haar werk geschreven.

Ferdinand en Johanna is een boeiende, goed geschreven biografie over twee literaire en muzikale tijdgenoten van Simon Vestdijk.

Flip Hammann

1. Elly Kamp, *Ferdinand en Johanna*, dubbelbiografie van schrijver F. Bordewijk en componiste J. Bordewijk-Roepman, Amsterdam 2016
2. Reinold Vugs, *Bordewijk*, biografie, Baarn 1995
3. S. Vestdijk en Theun de Vries, *Briefwisseling*, Amsterdam 1985, p.194
4. De relatie Bordewijk Vestdijk is uitvoerig behandeld door H. Anten in ‘Het non plus extra in Nederlands proza. S. Vestdijk en F. Bordewijk over elkaar’, in: *Het oog van de meester, Vestdijk-jaarboek 1998*, Amsterdam 1998, p.98-110.
5. ‘S. Vestdijk, Rumeiland’, in *De Gids*, 106 (1942, deel II, p. 51-58, opgenomen in F. Bordewijk *Verzamelde werk* deel 11, Amsterdam 1998, p.462-474
6. Kamp p.394
7. De bundel is opgenomen in S. Vestdijk *Verzamelde gedichten deel 2*, Amsterdam 1971, het gedicht staat op p.420
8. De cd werd in 1998 door de Vestdijkkring uitgebracht in gelimiteerde oplage ter gelegenheid van de honderdste geboortedag van de schrijver.